

DOI: 10.34015/2523-4552.2025.1.06

УДК 349:2

Панасюк О. Т.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри трудового права та
права соціального забезпечення ННІ
права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
pro100all@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5206-3482

СУДОВА ПРАКТИКА З ПИТАНЬ РОЗГЛЯДУ ТРУДОВИХ СПОРІВ: ПІДХОДИ ДО ПІЗНАННЯ ТА РОЗВИТКУ

У статті розглянуті підходи до пізнання та розвитку судової практики на підставі структурного аналізу. Автором стверджується що судова практика посідає вагоме місце в системі загальної теорії, а також системі галузевих правових наук. Саме історичний підхід виявляє проблемність судової практики щодо розгляду та вирішення трудових спорів. Автор підкреслює значення праць теоретиків права другої половини 19 століття – початку 20 століття для історії пізнання судової практики. Автор називає чотири етапи розвитку поглядів на судову практику, які виявляють певну специфіку та одночасно єдність в аспекті визнання її особливу роль (особливе значення). Місце судової практики в механізмі вирішення трудових спорів, сьогодні доповнюється місцем в механізмі правового регулювання трудових відносин.

Пріоритетними об'єктами для теорії права поняття судової практики, така властивість як правова або формальна визначеність. Вплив судової практики на правову визначеність може бути різним, зменшуючи або посилюючи. Фактом також є те, що суд стикаючись з такими ситуаціями, які в цей момент є спірними, вочевидь не може дозволити собі залишити їх поза увагою. Суддя реагує на них з метою подолання будь-якої невизначеності у поведінці суб'єкта трудового права.

Автор аналізує певні приклади узагальнення судової практики по вирішенню трудових спорів, оцінює їх як прецеденти тлумачення. Одночасно автор пропонує для оцінки впливу судової практики на правову визначеність у конкретному випадку правозастосування використати структуру норми, зосередивши уваги на динаміці змісту диспозиції. Особливістю методологічного підходу, яка дозволяє говорити про його умовну відокремленість від історичного або теоретичного підходів, є спрямування мислення на розвиток правових явищ, на діяльність суб'єктів права і т.д.

У висновках зазначено, що пізнання розвитку судової практики забезпечується ефективним поєднанням історичного, теоретичного та методологічного підходів.

Ключові слова: *судова практика, трудові спори, судовий прецедент, прецедент тлумачення, судова нормотворчість.*

Постановка проблеми. Судова практика є особливим правовим явищем. Як об'єкт правових досліджень судову практику поєднує в собі певну привабливість та очевидну складність. Серед окремих правових наук не знайти таку, в дослідницькому порядку денному якої судова практика не знайшла б свого вагомого місця. Одночасно методологічна перевага за жодною із галузевих наук у дослідженнях судової практики не визнається.

Доволі широке коло питань, поставлених загальною теорією права, у певних випадках дозволяє спиратись на відповіді на них. Однак і теорія права не може «пишатись» системної позицією щодо явища судової практики. Навпаки, в її «надрах» провокується постановка суперечливих та неоднозначних поглядів на зміст, роль та інші особливості судової практики. Наприклад, постановка питань про вплив судової практики на таку іманентну властивість права як формальна визначеність, про обґрунтування місця судового прецеденту в системі права, про визнання за судовою практикою статусу форми права і т. ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наука трудового права має очевидні здобутки в пізнанні судової практики як з точки зору розвитку галузевої своєрідності у розумінні її суті, так і у вигляді внеску до міжгалузевого та загальнотеоретичного дискурсу. Цьому значною мірою сприяє збереження у науці трудового права певної традиції уважного ставлення до різних форм судової практики, яка виявлена на різних етапах історії трудового права.

Постановка завдання. Метою даної публікації є визначення тих підходів до аналізу судової практики, які складають суть єдиного пізнавального процесу та які спрямовані на її розвиток. Значною мірою досягненню мети сприяє визнання значення системного підходу до розвитку будь-якого правового явища, що передбачає увагу до сталих підходів, які вже знайшли увагу у спеціальних дослідженнях та мають безпосередній вплив на позиції представників сучасної науки трудового права.

Особлива увага приділена джерелам, присвяченим вказаній тематиці. Вона сконцентрована на пошуку та відборі саме тих з них, аналітичний зміст яких сприяє повній оригінальній уяві про суть, роль та інших особливостей судової практики. Вони можуть бути рекомендовані як важливі об'єкти для аналізу зацікавленими правознавцями - дослідниками. Такий підхід не ставить під сумнів пізнавальну роль інших джерел і не виключає увагу до них та критичну оцінку з боку дослідників.

Виклад основного матеріалу. Аналіз спеціальної літератури дозволяє виокремити три підходи до організації дослідження судової практики – історичний, теоретичний, методологічний. Усіх підходи органічно пов'язані між собою.

Судова практика як предмет дослідження передбачає використання історичного методу. Без його використання методу важко уявити правового дослідження будь-якого рівня.

Будь-яке правове явище передбачає певні обставини появи, подальшого руху, функціонування, трансформацію або припинення функціонування. Усе це відбувається у часі.

Дослідження та пояснення вказаних обставин є завданням історичної науки.

Поява судової практики як правового явища пов'язується не із випадковістю, а породжується певними обставинами, які сумарно утворюють контекст та генерують причини появи та умови подальшого існування. Усі вони досліджуються за допомогою історичного методу.

При цьому його реалізація виявляється у окресленні того чи іншого історичного *факту*, у описі певної унікальної історичної ситуації та у встановленні зв'язку із сьогоденням. Це формує певні послідовності, так досягається переконливість щодо аргументації та обґрунтування певних позицій та висновків.

Можна вказати на те, що сучасні погляди на судову практику розвинулися із ідеї про її особливу роль, особливе значення.

Із припущення особливої ролі судової практики як із зерна «проросли» різні за твердження. Наприклад, тривалу історію має твердження керівної ролі вищих судових органів для функціонування судової практики. «Вершиною» її пізнання та, в той же час її розвитку, є ідея нормотворчого статусу. Обставини її тривалого існування заслуговує на те, щоб бути предметом історичного дослідження.

Порядок денний науки права щодо пізнання судової практики, сформувався завдяки працям теоретиків права другої половини 19 століття – початку 20 століття. В основному сучасні вчені – правознавці притримуються його й сьогодні. У нього входили питання про поняття судової практики, про її статус як можливої форми права, про її роль у системі джерел права. Ці питання

отримали доволі ретельний аналіз. До прикладу питання про визначеність права, яке добре знайоме сучасним представникам різних галузевих правових наук, у його співвідношенні до вільного суддівського правотворення було «зведене» у проблемний стан [1] має історію тривалістю більше ста років.

Інший приклад може скласти увага до судового прецеденту, явище якого як джерела та форми права у певних галузях сучасної правової науки отримало категоричну підтримку. Звернення до історичних джерел вказує на тривалу історію розвитку поглядів до суті та ролі судового прецеденту. Так, усі дослідники даного правового явища мають чудову нагоду звернутися до праці Г.В. Демченко, яка була видана в 1903 та завдяки зусиллям працівників Національної бібліотеки імені Вернадського знаходиться в електронному вигляді та, відповідно, у легкому доступі [2]. Враховуючи комплексний, узагальнюючий зміст цієї праці, слід припустити той, що факту її появи передувала певна історія дослідження явища судового прецеденту.

За відомими причинами про розгляд трудових спорів як складову судової практики у вказаний історичний період мова не йде. Історія розвитку вчення про судову практику в частині вирішення трудових спорів обмежується значно коротшим періодом, аніж вивчення її теорією права або іншими правовими науками. Це не знімає проблемності ситуації, яка виявляється саме через історичний контекст.

Коротко суть проблемності можна описати так. Чим далі просувається пізнавальний процес, тим

менше звернень до вихідних позицій, первинних ідей, до контексту виникнення і т.п. Робота із певними джерелами, яка усуває проблемність певним чином, є кропітким процесом та вимагає відповідних зусиль, які розвиток інформаційних технологій зменшує лише частково. Знадобилось накопичення певних знань про правове регулювання трудових відносин, їх систематизація у вигляді трудового права. Врешті решті треба було «дочекатися» визнання можливості існування трудового спору між працівником і роботодавцем та самостійного статусу цього поняття. Останній факт визнавався не завжди, стан правового спору вживався не властивим для практики «нових» - тогочасних стосунків працівника та роботодавця, а тому й поняття «трудо-вий спір» не знаходило застосування ані у текстах нормативних актів, ані наукових публікаціях.

Маркером зміни ставлення до пізнання судової практики, у тому числі по трудових спорах виявилась розвиток ідеї про особливу роль судової практики в регулюванні суспільних відносин. В працях С.І. Вільнянського (1939), В.І. Камінської (1948), А.Б. Венгерової (1966, 1975) в тому чи іншому вигляді ця ідея знайшла вияв та окреслена спільною логікою. Як правило підкреслювалась особлива роль Верховного Суду та значення актів ним виданих як *прецедентів тлумачення*. Слід зауважити на цьому - якщо й *прецедент*, то *тлумачення*, а не форма права.

Активна позиція щодо пізнання судової практики в науці трудового права виявилась в постановці питання спочатку про місце судової практики в механізмі вирішення

трудових спорів, а в подальшому про її місце в механізмі правового регулювання трудових відносин.

При постановці питання про історію дослідження судової практики з вирішення трудових спорів слід звернутись до праць В.І. Смолярчука (1978), О.К. Безіної (1971, 1989), Р.З. Лівшица (1997), В.І. Прокопенко (2001) та деяких інших вчених. Інтегрована оцінка результатів їх досліджень дозволяє окреслити межі третього етапу розвитку вчення про судову практику з активною участю галузевих наук, зокрема, науки трудового права. Слід нагадати, що перший етап, сьогодні охоплений переважно предметом історії права, умовно завершений згаданою працею О.Й. Покровського.

Представники другого етапу, з характерним для нього домінуванням загально теоретичних підходів, названі вище, їх праці здебільшого є джерелами, яким надають перевагу сучасні теоретики права.

Для сучасних представників правової безпосередню «опору» складають праці, які умовно охоплюють саме третім етапом розвитку вчення про судову практику. Їх цитування продовжує реалізовуватись й працях сучасних правознавців – представників науки трудового права.

Основні тези, які доповнили та розвинули порядок денний дослідницької програми на третьому етапі, доволі розгалужені. Це продовження вивчення місця суду (судових органів) в суспільстві, обґрунтування основи для визначення за судовою практикою статусу джерела права, розвиток припущення існування прецедентного права, розповсюдження висновку про нормотворчі

повноваження судових органів до рішень окремих судів і т. ін.

Сучасний, четвертий етап розвитку вчення про судову практику відповідає постмодерністський методології, з її критичним ставленням до теорії та історії права, зниженням «глибини» відтворення методологічних зав'язків як міжгалузевих так і галузевих, фрагментарністю у аналізі загальних тенденцій, вибірковістю та фрагментарністю охоплення інформації, багатополарністю оцінки висновків та положень та ін. Сьогодні в науці права «можливо обґрунтувати усе, постулати зникали, зміст неявний», а *істина* та *форма* умовні і т. ін. (3², 222). Маркерами є популярність питання про «інтерпретацію поняття судова практика», про «елоквенцію судової практики», про «судову правотворчість» і т. ін.

Аналіз сучасних позицій стосовно явища судової практики дозволяє перенести увагу з історії розвитку вчення про судову практику до його теоретичної основи. Відносно самостійності теоретичного підходу доводять певні пріоритетні об'єкти пізнання. Наприклад, така максимально дискусійна в теоретичній площині характеристика права як правова визначеності.

Прикладом ґрунтовного розкриття змісту поняття «судової практики», різних його значень є позиція В. А. Завгороднього. Посилаючись на сучасні теоретичні підходи, автор вказує на різні підходи до розуміння поняття «судова практика». Це відтворює еkleктичну картину пізнання цього явища. На це, зокрема, вказує значна кількість родових понять, які використовуються у конструкціях визначень. Серед них – «діяльність» (за іншими поглядами – «діяльність

щодо здійснення правосуддя»), «об'єктивований досвід» застосування права, «певний прийом вирішення окремих справ», «правоположення щодо конкретизації норм права», «результат діяльності суду», «узагальнення результатів» [4, с. 15-19].

Застосування різних підходів до визначення судової практики спирається на обрання різних контекстів пізнання. Для представників галузевих наук, у тому числі представників науки трудового права, утворена таким чином багатозначність поняття утворює певну перешкоду.

Якщо теоретики права вважають таку ситуацію виявом системного підходу до пізнання судової практики, який може бути лише їх згадування та коротким аналізом, то для представників галузевих правових наук це неминуче актуалізує потребу вибору певного з них, а головне його виконання непростой задачі щодо ретельного обґрунтування для досягнення мети дослідження.

Для реалізації мети даного дослідження розуміння судової практики слід обмежити вказівкою на її зміст як певної *тенденції розгляду судами окремих категорій справ з врахуванням рішень судів, які вступили в законну силу*. За таким підходом судова практика може сприйматися як *сукупність змісту подібних рішень судів по певним справам*.

У якості альтернативного погляду на суть судової практики є її визначення як форми правосуддя, як функції судової влади із певними нормативними наслідками [5, с. 143].

Питання про визначення судової практики є важливим, з нього, як правило, розпочинаються правові дослідження.

Однак, впевнено слід стверджувати, що існує питання, яке відіграє роль більш потужного чинника розвитку як загальної так галузевої правової теорії. Мова про «правову визначеність». В історичних джерелах можна знайти максимально достичну до сучасного розуміння правової визначеності характеристику – *твердість права* (відповідно, *нетвердість права*). Й. О. Покровський переконливо зазначав роль твердості права як зворотного боку визначеності права у забезпеченні природної потреби особи мати чітку уяву про вимоги, які висуваються правом до її поведінки. При значній образності поняття твердість права, у якості підкреслення властивості стійкого підтримання правової форми воно є доволі влучно ілюструє ідею правової визначеності.

Різні аспекти розуміння змісту характеристики вказуються у спеціальних джерелах – стабільність регулювання, одноманітність актів правореалізації, обізнаність громадян щодо змісту правових актів, точність засобів правової техніки і т.п. Основні позиції щодо розуміння визначеності права зосереджуються навколо двох ідей – ідеї визначеності змісту юридичних актів або ідеї визначеності правового положення учасників трудових відносин.

Судова практика є об'єктом, в якому питання про правову визначеність із суто теоретичної площини переходить в площину практичну у вигляді постановки питання про її зменшення (або збільшення).

Переконливих аргументів бракує жодній із позицій. Певною мірою переважає припущення ризику свавілля в момент судового правозасто-

сування та відповідного зменшення визначеності. Таким правозастосовчим суб'єктом є суддя в момент реалізації права на власний розсуд при оцінці обставин справи та при визначенні юридичного зміст спірних правовідносин.

Ця обставина заслуговує на певні коментарі. Фактом є те, що життя, життєві ситуації, фактичний зміст правовідносин є складнішим за запропоновані законодавцем загальних моделей поведінки. Фактом також є те, що суд стикаючись з такими ситуаціями, які у цей момент є спірними, не може дозволити собі залишити їх поза увагою. Суддя змушений до певної реакції на такі факти для подолання будь-якої невизначеності фактичної поведінки суб'єкта права. Як вважалося у римському праві, створюється «формула» справи, яка може «імітувати» загальну обов'язковість.

Вказана обставина не викликала б певної критичної прискіпливості, як би не існування практики визнання за актами окремих судів преюдиційної сили та можливості повторного застосування. В результаті такої діяльності суду виникають системні твердження про «нормативну новизну», твердження про появу нових норм права.

В свою чергу, це каталізує рішучість щодо визнання судової практики формою права, у т.ч. щодо твердження про існування прецедентного права. Певні можливості для визнання правоположення як норми права або критика такого твердження надає *вчення про структуру норми*, яке традиційно розвивається теорією права. Для прикладу того, як може реалізуватися такий підхід, слід звернутися до майже «каноніч-

ного» для трудового права правоположення, закріпленого пунктом 10 Постанови Пленуму Верховного суду України від 6 листопада 1992 року № 9. За певних умов воно визнається як фактичне доповнення чинного трудового законодавства [6, 119].

Те чи можна погодитись з таким твердженням, визнати його новою нормою трудового права або навпаки визначається впливом на зміст диспозиції норми, визначеної пунктом 1 статті 40 Кодексу законів про працю. Новизна будь-якого ступеню має відображатися на диспозиції конкретної правової норми.

В наведеному прикладі додавання ознак до поняття «зміна організації виробництва і праці» є зміною гіпотези норми. Диспозиція як розподіл між учасниками трудових відносин прав та обов'язків, як зміст правила поведінки роботодавця – його право діяти – розірвати трудовий договір, укладеного на невизначений строк, а також строкового трудовий договір - залишається незмінним.

Те саме стосується іншого прикладу правозастосування. Кваліфікуюча ознака «систематичне порушення» у складі підстави припинення трудового договору, передбаченої пунктом 3 статті 40 КЗпП, визнається як повторність. Це вказує на збереження диспозиції та конкретизацію, звуження гіпотези.

Відповідно, в обох прикладах підстави для твердження про існування нової норми відсутні. Проте, завдяки звуженню гіпотези – зменшення варіантів поведінки роботодавця – позитивно вирішується питання про підвищення визначеності відповідної правової норми.

Важливим питанням, яке належить сфері загальної теорії та одночасно є певним «містком» до методологічного погляду на судову практику, виступає праворозуміння. Зокрема, слід підтримати думку А. Д. Машкова про те, що за обґрунтуванням визначального значення прецедентного права для формування правової системи, як правило, стоїть соціологічне праворозуміння [7, с. 225].

Методологічний аспект дослідження впливу судової практики на правове регулювання трудових відносин також заслуговує на окрему увагу. Цей аспект слід визнати більш складним та «менш зручним» у порівнянні із історичним або теоретичним аспектом. Це стосується, насамперед, самої постановки питання про методологію як самостійний та умовно «незалежний» від філософії та загальної теорії підхід до пізнання та розвитку права у всіх його виявах, в т. ч. судової практики.

У науці права на сьогодні відсутня єдність щодо розуміння та особливостей реалізації методологічного підходу. В спеціальній літературі методологічні питання заявляються регулярно, але це не додає єдності до статусу методології як єдиного вчення. При усій корисності будь-яких розважань щодо методології доволі часто «ахілесовою п'ятою» є структура таких публікацій. Подекуди практично не можливо зрозуміти критерій поєднання зібраних для аналізу питань та їх поєднання в один предмет дослідження. Можливо це слід браком пояснень та обґрунтувань.

До прикладу можна звернутися до цікавої у багатьох аспектах монографії, запропонованої до уваги

представниками юридичної та неюридичної науки [8]. Враження про «випадковість» формування «порядку денного» може бути помилковим, але його провокує саме брак пояснень та обґрунтувань його формування.

Представники теорії права та філософії права висловлюють неоднозначне ставлення до самостійності методологічного підходу, сприймаючи його як виклик єдності їх предмету. Певною мірою це пояснюються зведенням методології до сукупності методів пізнання правових явищ. Потреба у використанні певних прийомів для отримання наукового результату, яку Є. О. Харитоновим названо методологічним імперативом [9, с. 40], є беззаперечно важливим фактором пізнавального процесу. Само по собі пізнання є іманентною умовою розвитку будь-якого правового явища. Проте, розвиток пізнання не обмежується, що в повній мірі доводить явище судової практики.

Ядром методологічного підходу та запорукою його ефективного застосування є спрямування мислення на розвиток правових явищ, на діяльність суб'єктів права і т. ін.

Організації професійного юридичного (у тому числі наукового) мислення вимагає певних зусиль, що на думку О.В. Сурилова, передбачає поєднання теорії з практичною дією, відмова від схематизму, стереотипів [10, с. 48].

Прикладом конкретизації вказаної методологічної установки в контексті судової практики є, зокрема, критичні міркування Б. В. Малишева про взаємозв'язок стилю юридичного мислення та судового прецеденту [11].

Ця методологічна установка є важливою для сучасного розвитку трудового права, який важко уявити без формування чіткої позиції стосовно судового (або судівського) нормотворення, у тому числі без критичної оцінки місця прецедентів системі джерел трудового права. Вони можуть продовжувати визнаватись актами тлумачення (прецедентами тлумачення) та, відповідно, джерелами пізнання судової практики. Альтернативно, за умови відповідного обґрунтування, в центрі якого лежить зміна в організації юридичного мислення, претендувати на самостійне місце серед форм трудового права.

Огляд наукової літератури доводить той факт, що самостійність методології має шанс на утвердження саме в галузевих науках, зокрема в науці трудового права. Позиція автора щодо цього питання була висловлена в тезах, виданих в 2019 році [12].

Серед більш вагомих здобутків науки трудового права щодо дослідження методології є на монографії О.І. Процевського (2014), С.В. Вишневецької (2014). Судова практика не була обрана авторами у якості самостійного об'єкта уваги, хоча позиція С.В. Вишневецької щодо її роль у розвитку трудового законодавства України певною мірою висловлена в подальшому [13].

Позиція щодо розуміння розвитку та значення судової практики висловлена у монографіях, підготовлених представниками науки трудового права [14]. Однак, із врахуванням запропонованих визначень судової практики, зокрема широкого та вузького її розуміння, їх публіка-

ція скоріш внеском до теорії трудового права, а не його методології.

Певний виклик для усіх галузевих наук склала ідея судового права, яка отримала популярність й прихильників. Спроба розкрити методологічні засади джерел судового права, окреслити методологію визначення його галузевої належності нещодавно оприлюднена. Вбачається, що питання про судове право має «амбіції впливу» на розвиток системи права в цілому. Це стосується як пізнавальної так і правореалізаційної сфери, в тому числі в контексті правотворчої ролі судової практики [15, с. 21; 16].

Висновки. Знайомство із спеціальними джерелами дає підстави для висновку про те, що стан пізнання судової практики далекий від завершеності. Розвиток юридичної практики як правової діяльності цією обставиною не може бути зупинений. Очевидною є потреба певним чином вплинути і на перший і на другий процес. Це може бути реалізовано шляхом певного структурування, у т.ч. завдяки пошук певного варіанту поєднання історичного, теоретичного та методологічного підходів до пізнання та розвитку судової практики.

Список використаних джерел

1. Покровський Й. О. Основні проблеми цивільного права. Статут. 2009. 351 с. (рос.)
2. Демченко Г. В. Судовий прецедент. Варшава. 1903. 249 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_ir/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=00001264
3. Філософський енциклопедичний словник. К. Абрис. 2002. 742 с.
4. Загородній В. А. Інтерпретація поняття «судова практика» в сучасній юридичній доктрині. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. №1 (2022). С. 15-19. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.2>
5. Теоретичні засади трудового права України : підручник. Київ : Видавництво Людмила, 2019. 452 с.
6. Трудове право України. Академічний курс. За ред П. Д. Пилипенко. 5-те вид. К. ІнЮре. 2014. 552 с.
7. Машков А.Д. Теорія держави і права. Київ : Алерта, 2024. 452 с.
8. Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади : монографія / за заг. ред. О. П. Дзьобаня. 2-ге вид. Харків : Право, 2021. 856 с.
9. Методологія приватного права. Київ : Юрінком Інтер. 2003. 480 с.
10. Сурилов А. В. Теорія держави та права : навч. посібник. Київ – Одеса. Вища школа. 1989. 439 с.
11. Малишев Б. В. Судовий прецедент і стиль юридичного мислення. *Проблеми філософії права*. 2004. Том II. К.; Чернівці : Рута, 2004. С. 142–147.
12. Панасюк О. Т. Методологія як виклик науці трудового права. У збірнику *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Українська правнича наука та її вплив на сучасні реформи»*. 6 грудня 2019 року. Випуск 9. Львів. 2020. 312 с. С. 113–117.
13. Вишновецька С., Іваницька Т. Судова практика та її роль у розвитку трудового законодавства України. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 7. С. 87–91.

14. Зокрема, Жигалкін П. І., Прилипко С. М., Ярошенко О. М. Судова практика та її значення для регулювання відносин у сфері праці : монографія. Харків: Вид-во «ФІНН», 2008. 544 с.
15. Кузьменко В. В. Місце і роль судової практики та правового звичаю у системі джерел трудового права України : монографія. К. ФОП Кандиба Т. П. 2021. 380 с.
16. Джерела судового права в Україні : монографія / кер. авт. кол. А. О. Селіванов ; Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ: Фенікс, 2024. 296 с.

Panasyuk Oleg, PhD of Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Labor Law and Social Security Law Taras Shevchenko National University of Kyiv

pro100all@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5206-3482

Judicial practice on labor disputes: approaches to knowledge and development

The article explores approaches to understanding and developing judicial practice based on structural analysis. The author asserts that judicial practice holds a significant place in the system of general legal theory, as well as in the system of sectoral legal sciences. It is the historical approach that reveals the problematic nature of judicial practice in the consideration and resolution of labor disputes. The author emphasizes the importance of the works of legal theorists from the second half of the 19th century to the early 20th century for the history of understanding judicial practice. The author identifies four stages in the development of views on judicial practice, which reveal specific features and, at the same time, unity in the recognition of its special role (special significance). The role of judicial practice in the mechanism of resolving labor disputes today is complemented by its role in the mechanism of legal regulation of labor relations.

The key objects for legal theory include the concept of judicial practice and such a property as legal or formal certainty. The influence of judicial practice on legal certainty may vary, either decreasing or strengthening it. It is also a fact that when the court encounters controversial situations, it obviously cannot ignore them. The judge responds to them in order to overcome any uncertainty in the behavior of the subject of labor law.

The author analyzes certain examples of generalization of judicial practice in resolving labor disputes and evaluates them as precedents of interpretation. At the same time, the author proposes that to assess the impact of judicial practice on legal certainty in a specific case of law enforcement, one should use the structure of a legal norm, focusing on the dynamics of the disposition's content. A distinguishing feature of the methodological approach, which allows it to be conditionally separated from the historical or theoretical approaches, is the focus of thought on the development of legal phenomena and the activities of legal subjects.

The conclusion states that understanding the development of judicial practice is ensured by the effective combination of historical, theoretical, and methodological approaches.

Keywords: *judicial practice, labor disputes, judicial precedent, precedent of interpretation, judicial lawmaking*